

LEO
VARDIJAŠVILI

NEKADA
DAVNO,
KRAJ
VELIKE
ŠUME

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Leo Vardiashvili

HARD BY A GREAT FOREST

Copyright © 2024 by Leo Vardiashvili

All rights reserved.

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mojim roditeljima – Tini, Malhazu i Ketino.
Da živim hiljadu godina,
nikad ne bih bio hrabar kao vi.*

Čovek bez istorije je drvo bez korena.

Anzor Sulidze

GDE JE EKA?

„Gde je Eka?“ To smo pitali sigurno hiljadu puta.

Naša majka je ostala da bismo mi pobjegli.

Morate razumeti da će rat nadjačati gotovo sve. Ustanovićete da rafal iz kalašnjikova ispaljen u vašoj ulici potiskuje skoro svaku drugu brigu. Noću smo slušali pucnjavu a ujutru gledali mesing kako iskri na pločniku, kao da je kiša od čaura padala po čitavom Tbilisiju. Dobro, za sada zvuči podnošljivo.

Ali kada zalutala tenkovska granata probije zvučni zid pored prozora vaše spavaće sobe, fijukne dalje i uništi bakalnicu na uglu i čitavu porodicu koja je živela iznad nje, e onda počnete da planirate. Naši roditelji Irakli i Eka počeli su da planiraju kako da nas odatle izbave, bez obzira na njihov razvod.

Odlazak iz zemlje podrazumevao je mito, ukradene pečate za pasoš i falsifikovane potvrde. Ono malo novca što su sakupili bilo je jedva dovoljno za jednog roditelja i decu. Eka čak nije ni imala pasoš. Nismo mogli da odemo zajedno.

U međuvremenu se građanski rat rasplamsavao a rupe od metaka u poznatim mestima i ljudima više nisu predstavljale iznenađenje. Morali smo da idemo. Eka je ostala, a mi smo pobjegli sa Iraklijem.

I tako smo Sandro i ja ostali bez majke. Meni je bilo osam godina, a Sandro je bio dve godine stariji. U tim godinama ta razlika je poput čitavog mora iskustva. Svejedno, Sandro nije imao predstavu šta to znači ostati bez majke, kao ni ja.

Pošto smo stigli na kapitalističku obalu Velike Britanije, nisu nas dočekale nikakve fanfare. Smestili su nas u izbeglički centar u Krojdonu. Nervozna lica su lutala hodnicima tog hladnog magacina sa vojničkim krevetima, zajedničkim kupatilima i bonovima za hranu.

Na kraju su negde duboko u utrobi mašinerije Ministarstva unutrašnjih poslova zupčanici škljocnuli, neki ekran je zatrep-tao i oživeo, i mi smo dobili status izbeglica. Na dosijeu je bio pečat sa rečima „Totenhem, N17“.

Tih prvih dana smo lutali po nepoznatom gradu. Totenhem 1992. nije bio London kakav smo zamišljali. Nije bilo cilindara, nije bilo smoga, nije bilo Holmsa, nije bilo Votsona, nije bilo dama, nije bilo gospode, i nije bilo popodnevnog čaja. Bar ne za nas.

Mi smo živeli u nekom drugom Londonu. U našem Londonu su ljudi psovali i pljuvali, pili, svađali se i smejali u nervoznim naletima. Izgovarali su čudne reči sa naglaskom koji nismo uspevali da shvatimo. Hodali su pognuti pod teretom gladnih usta, neplaćenih računa i dana do sledeće plate.

Naš tata je hodaio među njima. Naš Irakli – moreplovac bez kompasa, u potrazi za ženom koju je dvaput uspeo da izgubi. Prvi put je Eku izgubio zbog razvoda zaogrnutog velom tajni. Onda zbog građanskog rata koji ih je u jednom dahu ponovo spojio pa razdvojio.

„Gde je Eka?“

„Samo još malo, deco. Uskoro stiže“, rekao bi Irakli. Obećanje koje još nije bilo laž.

Ginuo je pokušavajući da sakupi novac da se Eka izbavi. Brao je voće, molerisao, slagao robu u magacinima, preznojavao

se i rintao u bezimenim i mračnim fabrikama širom Severnog Londona.

Ti poslovi su ga istrošili na naizgled neprimetne, suštinske načine. Mi smo posmatrali njegovu eroziju. Jednom je zaspao za stolom, sa kašikom na pola puta do usta. Kako smo se samo smejali. Ako želite nečemu da oduzmete moć, ponekad morate da mu se smejete.

Teško je uštedeti hiljade, funtu po funtu i peni po peni. Još je teže poslati to što ste napabirčili u zemlju u plamenu. Gruzija je samu sebe proždirala – nije bilo pravih banaka, poštanska služba nije funkcionisala. Izbeglice nisu baš umirale od želje da se vratimo u ratnu zonu.

Irakli je našao nekog čoveka spremnog da se tamo vrati avionom, ako mu plati. Bio je to visok i mršav čovek, iskrenih očiju. Delovao je pošteno i govorio je sve što treba da se kaže. Držao je cigaretu baš kako treba. Jeo je našu hranu i pio naše piće. Uzeo je funte i penije namenjene Eki i otišao, osmehujući se i rukujući. Privremeno smo prestali da pitamo gde je Eka.

Ne sećam se kako se pošten čovek zvao, ali sam ga u snovima hiljadu puta ubio vlastitom rukom. Eki novac nikada nije stigao, a mi više nikada nismo videli poštenog čoveka. Irakli je pio a onda smo jedne noći u svojoj sobi čuli kako je slomio stočić za kafu. Sutradan ujutru smo videli da je stočić zalepio i da je otišao na posao.

Njegovi naponi da otkupi našu majku postali su mahniti. Napeti telefonski razgovori, ponekad na gruzijskom a ponekad na traljavom engleskom, slabašno su se čuli iza zatvorenih vrata i često ih je prekidala besna Irakiljeva vika.

Po kući smo otkrivali neobične tragove. Telefonske kablove iščupane iz zida, čudna udubljenja u malteru, iscepane opomene od banke gurnute ispod sofe, sitni šrapnel od razbijenog posuđa koje je na brzinu počistio.

„Nespretan sam, šta ću“, rekao bi samo. „Baš sam nespretan.“

Mi to tada nismo shvatali, ali sada shvatamo. Irakli je sve pokušavao da otkupi Ekinu slobodu. I nije uspevao.

„Gde je Eka?“ Nismo želeli to da pitamo, ali smo prosto morali.

„Radim na tome, deco.“

Gotovo godinu dana posle dolaska u London pošli smo u školu, a za to je trebalo novca. Stara mašina za veš se iste zime pokvarila, a i za to je trebalo novca. Irakliju je betonski blok ispao na stopalo i dva oskudna meseca nije mogao da radi. Zato je trebalo mnogo novca. Nešto novca je stizalo do Eke, ali nikada dovoljno. Za sve je u Gruziji takođe trebalo novca. I tako je to išlo.

Tokom narednih šest godina izgubili smo Eku, deo po deo. Izgubili smo je zbog računa za gas i odlazaka u samoposlugu, zbog mesečnih karata za prevoz i pernica, knjiga i školskih uniformi.

Iraklijevo obećanje polako se kvarilo, a onda su nas jednog sunčanog januarskog jutra napokon pozvali. Eka je umrla. Malčice smo, sa osećanjem krivice, odahnuli od olakšanja. Više nije bilo potrebe da pitamo. Irakli nije više morao da nam obećava laži.

Dok smo mileli kroz lepljivu britansku zimu bez snega, neko ga je utišao. Odlutao bi u sobu, osvrnuo se oko sebe, pa bi onda bez reči izašao. Gledao je te-ve sa isključenim očima, a šolja sa kafom mu se hladila u ruci. Posuđe je prestalo da nestaje.

Naš tata je te zime na naše oči ostario deset godina. Zbog olakšanja zatrovanog grižom savesti potpuno je osedeo. Ni jednom ga nismo videli kako plače, ali bi često izjurio iz sobe zbog neke neočekivane dužnosti.

„Da li te je nekad udario grom, druže moj?“, upitao bi da ste ga tada sreli.

Ludi Istočnoevropljanin, pomislili biste – grozničava iskra u očima i čudan naglasak, ko zna odakle.

„Veći su izgledi da te udari grom nego da van Gruzije sretneš nekog Gruzina.“

Možda biste se učtivo nasmejali.

„Sve sam izračunao.“ Kucnuo bi se po slepoočnici. „Baš imaš mnogo sreće, družo moj.“

Oči bi mu se zacaklile.

„Ali je baš i nemaš.“

Čekao bi da upitate zašto.

„Zato što su izgledi da dobiješ na lotu mnogo bolji. Mogao si da postaneš milioner, družo. A umesto toga si upoznao mene.“

Nasmejao bi se, glasno i iz srca. I vi biste se nasmejali.

„Da ti sipam jedno piće, kao izvinjenje.“

POŠTO SU NAM JAVILI ZA EKU, bilo je teško naći prave reči o njoj a još i teže naglas ih izgovoriti. Zato smo sklopili prećutni sporazum da majku nikada ne spominjemo.

Taj sporazum nas je dobro služio jedanaest dugih godina. Međutim, prošle godine Irakli je počeo da ga krši. Pričao je o mestima gde je bio sa Ekom, o parkovima i kafanama gde su provodili vreme, o stazama i uličicama koje prosecaju Tbilisi. Iz dana u dan je gubio zanimanje za budućnost, a oči mu je ispunjavala prošlost.

Često je istraživao letove za Tbilisi. Nekoliko puta je kupio karte, ali ih nije iskoristio. Nije se čak ni spakovao. Delovao je uplašeno.

„Ti ljudi ni u grobu ne opraštaju.“

Nije hteo da nam kaže šta mu znači to *ti ljudi*. Pretpostavljali smo da misli na stare drugove ili poznanike, koji nam zameraju što smo pobeгли, a oni nisu.

Prilikom svog sledećeg neuspešnog pokušaja Irakli je spakovao kofer. Čak je i izašao iz kuće. Vratio se nekoliko sati kasnije, pokunjen i posramljen. Priznao je kako je, kada su najavili let, samo ostao da sedi i gledao je druge putnike kako se ukrcavaju. Kada su ga preko zvučnika prozvali po imenu, izašao je.

A ipak je posle svakog pokušaja malčice odmicao, sve dok jednog dana nije otišao na Hitrou i više se nije vratio. Javio nam

se tek kada je sleteo u Tbilisi. Njegovi prvi izveštaji iz Gruzije bili su dugački i nepovezani, puni nervozne energije, kao da njegovo srce ne može sve to da pojmi.

„Ne mogu da verujem šta vidim. Prosto ne mogu da verujem“, rekao nam je preko telefona.

Nije uspevao da objasni šta to tačno ne može da veruje. Sandro i ja smo ga tako pustili dva meseca. Nama je tada bilo dvadesetak godina, imali smo svoje živote, i davno izgubljena otadžbina nije nas preterano privlačila.

U međuvremenu su se Iraklijevi pozivi i mejlovi proredili, ali mi na to nismo obraćali pažnju. Poslednji mejl nas je, međutim, na to primorao:

Sinovi moji,

Uradio sam nešto što ne mogu da popravim.

Moram da pobegnem odavde pre nego što me ti ljudi uhvate. Možda ću u planinama biti bezbedan.

Ostavio sam trag koji ne mogu da izbrišem. Nemojte da ga pratite.

Volim vas, najbolje što umem.

Irakli

Pismo nije imalo smisla. U tim rečima krilo se nešto loše. *Ti ljudi?* Ko je to progonio Iraklija? Kakav trag? Što se planina tiče, maltene čitavu Gruziju prekrivaju proklete planine.

Mnogo puta smo zvali i pisali, ali odgovora nije bilo. Sandro je nedeljama gnjavio policiju u Tbilisiju, britansku ambasadu i sve druge kojih se setio. Ubedio je čak i jednu dobrotvornu organizaciju za beskućnike da izlepi plakate po Tbilisiju. Na plakatima je bila Iraklijeva slika i poruka da nam se javi.

Plakati sa nestalim licima tako jasno odišu kajanjem zbog nečega što više ne može da se ispravi, ali ja Sandru nisam ništa rekao. Njemu je potraga za Iraklijem oduzela sve vreme. Irakli

je plakate možda video, a možda i nije. Do tada je već možda otišao iz Tbilisija, a možda i nije. To nikako nismo mogli znati, bar ne iz Londona. A Sandro je baš o tome počeo da razmišlja – da, kao i uvek, juriša u spasilačku misiju.

Rešio je da sam ode u Gruziju. Tamo više nije bilo žive duše da mu pomogne – tokom sedamnaest godina našeg odsustva, naša porodica je nestala. Bake, deke, stričevi, ujaci, tetke i braća od stričeva, ujaka i tetaka ugasili su se poput jeftinih božićnih lampiona. Propustili smo sve njihove sahrane. Kada se izbeglice vrate u zemlju iz koje su pobjegli, svi ih podozrivo posmatraju. Kada je umrla Eka, oko njenog groba nisu se okupili rođaci. Nismo bili čak ni sigurni ko ju je sahranio, a ni gde.

Bol bez emotivnog raspleta ume da propisno sjebe čoveka. Postoji jedan drevni, duboko usađeni instinkt koji svi delimo: kada umre neko koga volimo, važno nam je da vidimo *dokaz*. To su sahrane. One služe nama.

Možda je neko drevno stvorenje puno mržnje proklelo našu porodicu. Možda i nije. Bilo kako bilo, Ekina strana porodice – Sulidzeovi – brzo su izumrli. Iraklijeva strana – Donaurijevi – već su bili desetkovani pre nego što smo mi pobjegli iz Tbilisija. To su dve moje polovine. Ja sam pola Eka a pola Irakli. Tako se i zovem – Saba Sulidze-Donauri.

Pošto je ta moja želja za emotivnim raspletom ostala neutažena, živio sam svoj život u Londonu neprekidno misleći o mrtvima. Pitao sam se šta rade uveče, kakvi su im planovi za vikend. Onda bih se setio da ih više nema – trenutak kada sam prvi put čuo vesti, samo umanjen i uhvaćen u snežnoj kugli. Minijaturne porcije slomljenog srca.

Opsedali su me. Na tren bih ih ugledao na licima stranaca, čuo njihove glasove kako prosecaju žagor u metrou. Mrtvi su lukavo oživljavali u razmacima između mojih misli. A meni se to dopadalo.

Zamišljao bih šta bi Lena rekla u nekoj situaciji, ili Eka, Anzor ili Surik. Njihovi glasovi bi mi se hitro ušunjali u glavu.

Obraćao sam im se kada mi je to bilo potrebno i oni su uskoro počeli da mi uzvraćaju:

Anzor, moj ujak superheroj, od koga sam naučio sve korisno u životu. Za socijalizam je dao dva prsta, veoma bolno, neispravnoj hidrauličnoj presi u sovjetskoj fabrici automobila. Njegov glas je bio spori, smireni glas razuma.

Lena, moja baka Spartanka. Pošto je preživela dva svetska rata, nemačke metke, odrastanje u staljinizmu i komunističkim pionirskim logorima, kičma joj je postala od čelika.

Eka, majka koja je ostala u zemlji da bi joj deca pobegla. Obama nam se srce slamalo kada smo razgovarali.

Surik, naš komšija pijanac i moj prvi drugar. Eki je bio poput starijeg brata i uvek je, bez obzira na sve, uspevao da me zasmeje. Surik mi se obraćao kada god bi mu se prohtelo.

Nino, čuvarka moje najmračnije tajne. Moja sestra po svemu sem po krvi. Najteže mi je bilo da slušam njen glas.

Znao sam da je surovo održavati u životu te grube karikature dok im se smrt većito bliži. Naposletku sam ih, jedno po jedno, sve trajno utišao. Bolelo me je isto koliko je bolelo njih.

U svakom slučaju, stvar je bila u tome da Sandra na aerodromu niko neće sačekati. Ali on nikako nije mogao da ostavi Iraklija tamo samog. Sandro je tada bio na pragu tridesete, i čegrtao je u praznoj i jalovoj državnoj službi. Sem knjiga i iznajmljenog stana nije imao ništa. Zato je jednog dana zaustavio svoj londonski život, spakovao torbu, kupio kartu za Tbilisi u jednom pravcu, i otišao.

U početku smo se čuli svakog dana. Pričao mi je o problemima na koje nailazi dok pokušava da uđe u trag Irakliju. Pošto mu je u sjajnom britanskom pasošu stajalo prezime *Sulidze-Donauri*, policija Tbilisija nije htela mnogo da mu pomogne.

Irakli je takođe doputovao sa britanskim pasošem i uskoro je postalo jasno da policija neće prstom mrdnuti, sem ako je ne pritisne britanska ambasada, a ambasada nije htela da se bavi poslom koji je trebalo da radi gruzijska policija.

„Ljudi ponekad prosto nestanu“, rekao je detektiv Sandru i osmehnuo se. Nešto mi je delovao sumnjivo, rekao mi je Sandro.

Sopstvenu potragu je počeo od mesta gde smo nekada živeli, u prašnjavom lavirintu Sololakija, među zapuštenim ulicama i oronulim zgradama. Čuo je da su čoveka koji odgovara Iraklijevom opisu viđali u sumnjivim lokalnim kafanama. Od toga, međutim, ništa nije ispalo.

Sandro je lepio nove plakate. Našao je vlasnika hostela koji je prepoznao Iraklija sa slike. Možda je odseo u hostelu, pre nekoliko meseci, a možda i nije. Još jedan ćorsokak.

Onda je tu bio bakaln koji je jasno pamtio Iraklija, ali samo zato što je Irakli upao u njegov dućančić u potrazi za kamper-skom opremom.

„Delovao je poremećeno“, rekao je vlasnik prodavnice Sandru. „Tražio je šatore i vreće za spavanje, a ja prodajem cigarete i novine.“

Sandro je počeo da priča o povratku u London. Tamo je bio već nedeljama, potpuno sam, u potrazi za tragovima koje je Irakli možda ostavio u Tbilisiju, pre mnogo meseci. Delovao je kao da očajnički traži nekakav nagoveštaj, znak, bilo šta zbog čega će nastaviti potragu. I slutim da ga je i našao, pošto se sve promenilo.

Sandrovi mejlovi su presušili, baš kao nekada Iraklijevi. Nije hteo da razgovara preko telefona. Prodao je laptop i pisao je samo iz internet kafea. A i tada samo po nekoliko reči.

Poslednji mejl koji mi je stigao od njega glasio je ovako:

Našao sam Iraklijev trag od mrvica. U njegovom starom stanu u Sololakiju. Nemam vremena da objašnjavam.

Pisaću kad saznam nešto više.

Sandro

I to je bilo to – Sandro mi se od tada više nije javljao. Nedelje su proletele. Moji grozničavi mejlovi i pozivi gruzijskoj policiji, britanskoj ambasadi i bolnicama u Tbilisiju bili su uzaludni.

A sve vreme sam znao šta moram da uradim. Samo nisam sa tim hteo da se suočim...

I EVO ME SADA OVDE, SUOČAVAM se. Sedim u taksiju, usred Tbilisija u Gruziji. Vozač, po imenu Nodar, ne gasi cigaretu, kao da mu od toga život zavisi. U gradu se dešava nešto čudno. Kao da sam propustio neku ključnu informaciju – neku nepredvidivu nepoznanicu. Na ulicama je mnogo ljudi za ovo doba noći. Tiskaju se oko uličnih svetiljki, puše, razgovaraju i osvrću se preko ramena.

Sve je čudnije što dublje zalazimo u Tbilisi. Na uglovima su parkirani automobili, a svetla im nemo blešte. Nodar vozi pored niza parkiranih kamioneta, sa blatnjavim, psećim prilikama pozadi.

„Jesu li to psi?“, pitam.

Nodar se zagledao kroz vetrobran i ne odgovara mi. Malo napred, put nam blokira još jedan policijski auto čije svetlo nemo rotira. Iza njega vidim talasasto svetlucanje vode gde vode ne bi trebalo da bude. Nodar skreće da izbegne veliki pojas mulja koji se nekako iskrao na ulicu. Gusto blato prigušuje tandrkanje amortizera. Onda dižem pogled i vidim.

Tačno pred nama na putu stoji nosorog. Nodar se mršti i gazi kočnicu. Nosorog skreće ogromnu glavu zbog Nodarovih farova. Pokret je čudno ljudski. Iza nosoroga je uništen izlog prodavnice, sav u staklu i hromu. Na razbijenom znaku piše *Svoč*. To je sigurno nosorogovo delo.

„Jebote, je l' to stvarno nosorog? Nasred puta?“

Gomila ljudi posmatra životinju sa bezbedne udaljenosti. Policajac nam prilazi i daje znak da produžimo.

„Nije to nosorog. To je Boris.“

„Molim?“

„Nilski konj Boris.“

Nodar se značajno osmehuje.

„Ne, hoću da kažem, zašto je tu?“

Nodar okreće ka meni pročelavu glavu. „Ti stvarno ne znaš, je li?“ Tiho se smeje.

„Šta to treba da znam?“

„Desilo se veliko sranje, brate. Poplava je juče provalila u zoološki vrt nizvodno. Sve životinje su pobegle. Vukovi jurcaju oko aerodroma, nojevi jure na sve strane, pingvini u Mtkvariju, tigar gore u Sololakiju.“

Nodar sve to nabraja dok škilji i dlanom okreće volan. Cigareta mu visi iz usana dok pažljivo obilazi nilskog konja Borisa.

„Dobro došao u Gruziju.“

Pored mog prozora prolazi Borisovo bedro. Velik je kao omanji kombi. Osećam njegov miris. Naginjem se i prelazim prstima preko sive kože, nalik na koru drveta. Boris okreće glavu i pokazuje mi svoje ogromne, retke zube i crne oči velike kao pesnica.

„Video sam ove kretene dok sam pre dva sata kretao na aerodrom. Čitavu noć će da sateruju tu nesrećnu životinju.“

Nodar hukće i ubacuje u drugu. Auto se trese, ali nastavlja da ide.

„Blizu smo. Pet minuta, brate.“

Taman što smo skrenuli za ugao, čuje se glasan pucanj. Okrećem se i vidim da je iz vrata nilskog konja nikao crveni cvetić na beloj iglici. Strelica za smirenje. Boris ne reaguje – nije čak ni trepnuo. Samo prati naš auto očima crnim kao mastilo, kao da govori: „Čuvaj se.“

Čekajte, trebalo bi prvo da vam ispričam kako sam uopšte stigao u Tbilisi.

TAMO U LONDONU, u stančiću koji sam delio sa cimerima u Ulici Holovej, spakovao sam se za neizvesnost i pustolovinu. Pošto sam završio, zavalio sam se okružen šarenim katalozima, olovkama i privescima sa brendovima i svim ostalim glupostima iz života trgovačkog putnika koje su zakrčile sobu.

Moj posao je bio da putujem po zemlji i javljam ljudima loše vesti. U korporativnim, klimatizovanim sobama za sastanke govorio sam slušaocima da će jednog dana umreti. Da, i vi u zadnjem redu – to važi i za vas. Sandro je govorio da ljudima uvaljujem Sudnji dan.

Međutim, kao pravi vašarski prevarant, ja sam im obećavao čudesni lek. Nudio sam penzije i životno osiguranje, investicije i štedne račune. Beskorisne skraćenicе, kamatne stope i procen-te, čiji je pravi cilj profit mog poslodavca. Ali čiji je cilj takođe da ti ljudi ne usvoje *zaista* moju poruku, pa daju otkaz i prestanu da rade.

Svake večeri sam pod tušem spirao sve to sa sebe, kao rudar koji spira ugljenu prašinu sa tela. Posle sam i dalje verovao da ću nekim lukavim i bajkovitim trikom prevariti sistem.

U svakom slučaju, ništa od svega toga nije uspevalo da mi skrene misli. Nikoga ja neću prevariti. Spremao sam se da se vratim na mesto koje sam se toliko trudio da zaboravim.

U dubinama dugačkog putovanja metroom do Hitroua, na kraju linije Pikadili, izvadio sam tablete protiv anksioznosti koje mi je dao cimer, da zaspim u avionu. Dve nevino plave tablete umotane u toalet-papir. Negde između nepoznatih stanica – Boston Manor, Osterli i niz Haunsloa – rešio sam da udvostručim dozu i progutam obe tablete. Nadao sam se da će zbog toga srce prestati da mi treperi.

Dejstvo je bilo sporo ali snažno. Kada sam stigao na Hitrou, čitava kičma mi je utonula u čaroliju. Lebdeo sam kroz fri-šop i zatekao se u redu. Na izlazu 19A zaljubio sam se u ženu koja je uzimala bording karte. Bila je savršena porcelanska lutka – bleđa koža, grimizni karmin, mrtve oči.

Privukao sam njenu pažnju. Oči su joj oživele i usredsredile se na mene. Nije ni čudo. Stajao sam gotovo rastopljen i netremice sam zurio u nju. Video sam kako se slatko mršti, kao da se sprema sićušna oluja. Zamišljao sam kako bih sočno i

dugo poljubio te minijaturne crvene usne i kako bi me odmah zatim uhapsili.

„Dobro ste?“ Osmotrla me je od glave do pete.

„Samo se malo bojim letenja. Uzeo sam tabletu za spavanje.“ Pokazao sam svoju glavu. „Mislim da je počela da deluje.“

Osetio sam kako njena pažnja popušta, kao sunce kad se sakrije iza oblaka.

„Onda bolje idite da sednete.“

Uputila mi je nezainteresovan osmeh i pokazala mi da produžim ka vratima. Načinio sam nekoliko koraka ka njima, stao, reorijentisao se i probao ponovo. Ona to nije primetila.

Kada sam našao svoje sedište, tablete su *zaista* prodelovale. Pošto smo poleteli, sklopio sam oči i izbrisao čitav svet i sve u njemu.

„Izvinite.“ Neko mi je gurnuo rame. „Gospodine?“

Otvorio sam oči i video samo svoja kolena. Glava mi je bila kao betonska kugla a usne su mi bile slepljene od bala.

„Izvinite. Slećemo u Kijev. Molim vas da ispravite sedište.“

Kijevski aerodrom bio je pust, sem ponekog strastvenog pušača koji je bdeo u kabini za pušenje. Sagrađen u ranim danima Sovjetskog Saveza, kijevski aerodrom je 2010. bio nalik na putovanje kroz vreme, u SSSR, samo bez srpa i čekića i Lenjinovih portreta. Na tom aerodromu sam bio zatočen satima, dok sam čekao sledeći let.

Tada sam prvi put osetio da nešto nije u redu. Dok sam šetao kroz hodnike od golog betona, bez prozora, neko me je pratio. Namrgođen čovek, sa kožnom jaknom i nesrećnim licem. Sa sobom nije imao ništa, ni torbe, ni kese, baš ništa. To mi je delovalo čudno.

Sedeo je na suprotnoj strani u delu sa kafićima i posmatrao me kako žderem mlaki kapitalistički burger king. On ništa nije jeo. Onda me je pratio do kabine za pušenje, gde smo obojica popušili po tri cigarete, jednu za drugom. Već je izgovorio pola rečenice, kada sam shvatio da se meni obraća.

„... ideš u Tbilisi?“

„Izvinite, molim?“

Žalostivo me je pogledao, kao da mu je krivo zbog nečega što se još nije desilo. Zbog duvanskog dima mi nije bilo sasvim jasno, ali su mu oči možda bile različitih boja, jedno plavo a drugo zeleno.

„Rekoh: da li *moraš* da ideš u Tbilisi?“

„Molim? Da. Što?“

Odmahnuo je glavom. „Tbilisi nije mesto za tebe. Tamo te, druže, čekaju samo nevolje, druže. Vрати se, idi kući.“

„Ko si ti?“

„Niko ja nisam.“

Ugasio je dopola popušenu cigaretu i izašao. Pokušao sam da ga pratim, ali sam ga izgubio iz vida. Kasnije sam ga video kroz prozor aviona, kako razgovara sa aerodromskim osobljem, dok je moj avion taksirao. Ubedio sam sebe da je to samo neki umorni aerodromski čudak.

Okružen pospanim gruzinskim žagorom, probdeo sam čitav let do Tbilisija i zurio u vrh krila, na kome je samotno crveno svetlo treptalo u ogromnoj tami. Stjuardesa je obilazila putnike, zaustavljala se kod svakog sedišta i tiho govorila na gruzinskom. Kada je stigla do mene, zatreptala je i skrenula pogled, kao da pokušava da se priseti nečega što je napamet naučila u detinjstvu. Onda se ispravila i uozbiljila, kao da će odreditovati pesmu.

„Da li vam je sve u redu, gospodine?“, upitala je.

To je privuklo pogled nekolicine putnika. Osmotrio sam svoju odeću i zapitao se zašto se baš meni obratila na engleskom.

„Jeste, hvala“, odgovorio sam na gruzinskom.

Pogledala je tablu sa papirima u ruci.

„Vi ste gospodin Sulidze-Donaui?“

Osvrnuo sam se oko sebe kao da je „gospodin Sulidze-Donaui“ neko koga sam video malopre, ali ga sada više ne vidim.

„Hm, jesam.“

„Hvala, želim vam prijatan let“, rekla je i otišla.

Nikoga drugog nije pitala za ime. Samo mene. Trebalo je da znam da nešto nije u redu.

Kada su točkovi aviona dodirnuli pistu u Tbilisiju, svi su aplaudirali. Dok smo taksirali do terminala, u daljini sam ugledao grozd svetala. Tbilisi, moj davno izgubljeni rodni grad. Zurio sam u njih, ošamućen, dok mi se u stomaku skupljao led. Počinjao sam da shvatam koliko je ta ekspedicija jebeno sumanuta.

Napolju je vazduh smrdeo na vreli asfalt i proliveno gorivo. Na aerodromu u Tbilisiju sam bio samo jednom, sa osam godina. Tada sam odlazio, vukući kofer iz doba Staljina, vezan sa dva kaiša. Sećam se kako sam ga digao na kolica, ponosan što sam toliko snažan.

Tu su bili svi – Irakli, Eka, Sandro, čak i moja baka i ujak. Tada smo poslednji put svi bili zajedno.

Ta noć kada smo otišli sigurno je bila posebna. Ne mogu da zamislim šta im je prolazilo kroz glavu – nas trojicu su slali na nekakvo neodređeno, daleko mesto gde je „sve bolje“. Samo su to rekli: „Tamo je sve bolje.“

Šta je to bolje? Bolje od čega? Nisam shvatao zašto prosto ne mogu da ostanem kod kuće.

Gruzija se od Sovjetskog Saveza odvojila i postala nezavisna država 1991. Na brzinu osnovane partije otimala su se oko vlasti u toj novostvorenoj „republici“. Nije prošlo dugo i potegli su oružje. Iste te zime glavačke smo potonuli u ogorčeni, haotični građanski rat.

Kada smo te noći stigli na aerodrom, posle šest meseci rata, među stotinama porodica koje su se usiljeno osmehivale, baš kao naša, Tbilisi je već bio košmar na javi. Nije bilo struje, nije bilo gasa, nije bilo tekuće vode. Ako biste izašli po hleb, izgledi da dobijete metak bili su isti kao izgledi da dobijete veknu. Kažu da je tih dana bar pola stanovništva izbeglo. Većina se nikada nije vratila.

Jarko osvetljena neonskim aerodromskim svetlima, moja porodica kao da se stidela svoje bedne odeće, prljavštine u borama od briga. Ta gruba svetla su ih lišila natprirodnih moći koje sam ja znao da poseduju. Izgledali su zabrinuto i neodlučno. Izgledali su krhko. Tek sam neodređeno bio svestan da se dešava nešto važno, dok su se svuda oko mene srca slamala.

Jedino ćemo se Irakli, Sandro i ja ukrcati na avion koji smo čekali. Ostatak moje porodice nas više nikada neće videti. Samo to još nisu znali. Dobro, Eka je držala Sandra u krilu kada sam primetio čudan izraz njenog lica. Ona je možda znala.

GOTOVO DVE DECENIJE KASNIJE našao sam se na istom tom aerodromu. Na pasoškoj kontroli je tip za pultom digao obrvu kada je video moj pasoš. Uzeo je telefon i izgovorio moje ime. Nekoliko trenutaka kasnije kraj mene se pojavio radnik aerodromskog obezbeđenja, sa automatskom puškom na grudima. Odveo me je iz reda, u kancelariju, gde je stroga žena sa hirurškim rukavicama već preturala po mom koferu.

„Nasumična kontrola.“ Jedva da je digla pogled. „Sedite.“

Gledao sam je kako opipava moje stvari. Pošto je ostavila gomilu moje odeće na stolu, skinula je rukavice i bacila ih u korpu.

„Razlog posete?“

„Odmor.“

„Odmor“, rekla je bezizražajno.

„Da“, rekao sam ja.

Digla je obrvu. „Pođite za mnom.“

Odvela me je u susednu prostoriju, gde mi je bledunjavi tehničar u dva broja manjem belom mantilu uzeo otiske prstiju.

„Zašto vam trebaju moji otisci prstiju?“

„Nasumična kontrola“, rekla je žena iza mene.

Tehničar ju je pospano pogledao, pa je onda pogledao mene i klimnuo glavom.

„Tako je“, složio se.

Pružio mi je vlažnu maramicu za mastiljave prste. Sproveli su me nazad u prvu prostoriju, gde me je stroga žena ispitivala. Nije bila zadovoljna što ne mogu da joj kažem nikakvu adresu. Pitala je zašto nisam rezervisao smeštaj i šta nameravam da radim. To su sve bila krupna pitanja na koja ja nisam imao odgovor.

Popunio sam formular dok mi je ona pakovala stvari u kofer brižljivije nego što sam to na polasku uradio ja. Baš kada sam pomislio kako je to zaista nasumična kontrola, samo na gruzinski način, pružila mi je vizitkartu.

„Šta je to?“

Detektiv Kelbakijani, policijska uprava Tbilisi, opština Sololaki.

„Hvala na saradnji“, rekla je, dok sam ja zurio u vizitkartu.

„Šta je to?“

„Javite se detektivu Kelbakijaniju što pre budete mogli.“

Nasumična kontrola, malo sutra.

„Zašto?“, upitao sam.

„On će vam vratiti pasoš.“

Toliko su me brzo odveli da sam zaboravio kako mi uopšte nisu vratili pasoš. Pre nego što sam uspeo da sastavim rečenicu da se pobunim, žena me je predala naoružanom stražaru, koji me je, zajedno sa spakovanim koferom, vratio onom istom pograničnom policajcu.

„Dobro došli“, rekao je na engleskom pa se nacerio.

Video sam svoj pasoš na njegovom stolu. Zastao sam, ali me je naoružani čuvar gurnuo napred. Tako sam prošao, uzrujan i zbunjen, kroz oskudni fri-šop i do klimavih automatskih vrata između još dvojice stražara sa automatima.

Duboko sam udahnuo, prošao kroz vrata i gotovo se sudario sa zidom ljudi koji čekaju, željnih lica. Automatski sam potražio neko poznato lice. Ona su, međutim, jedno po jedno zgasnula u anonimnost. Kofer je pokušao da se prevrne i prekinuo je tu čaroliju. Mene tu niko nije čekao. Digao sam kofer na točkove i uputio se ka poslednjim vratima, koja napokon vode u Gruziju.

Napolju me je okružila još veća gomila ljudi koji su se grlili, ljubili, uzbuđeno razgovarali i cenjkali se sa malim odredom taksista. Stajao sam po strani i pokušavao da se snađem u svemu tome, dok sam petljao oko cigarete koju prosto nisam mogao da pripalim.

Dugo sam tamo stajao dok su mi se misli sve brže vrtele ukруг. Ako bih mogao da pušim, ako bih samo mogao da pripalim jebenu cigaretu, možda bih mogao da sve usporim. Odrao sam palac na upaljač, ali sam uspevao da stvorim samo varnice.

Pustio sam upaljač da mi sklizne kroz prste. Reči *napad panike* sevnule su mi u glavi. Osetio sam kako mi se krv povlači iz lobanje. Prsti su počeli da mi bride. Puls mi je damarao u vilici. Disanje mi je bilo nejednako, isprekidano. Kao na vrhu rolerkosteru, ona surova stanka pred sunovrat. Nisam mogao da ga izbegnem.

Sve oko mene se usporilo i ukipilo. Pogled mi se zaustavio na ulubljenoj pepeljari, prepunoj opušaka. To je to – ružni prizor koji će napad panike da mi ureže u pamćenje.

Iznenada sam čuo glas koji je poput noža prosekao kroz muljeviti žagor.

„Saba.“ Srebrnasto je zaiskrio.

Prepoznao sam ga. Glas koji sam odavno utišao. Bio je to Surik! Surik, moj pijani saučesnik, stizao mi je u pomoć. Surik *ex machina*, sa kućom koja smrdi na stare novine, naftalin i tajne.

„Vai, vai, vai! Vidi ti ove ćelave hijene.“

„Surik?“

Suze su mi navrle na oči.

„A koga si ti očekivao. Jebenog Deda Mraza?“

„Vratio si se.“

„Mislio sam da će ti trebati pomoć. Hoćeš da odem?“

„Ne.“

„Vai, vidi ovaj kaos. Više taksista nego putnika.“

Gomila taksista se vrtela i komešala, usisavala je novi talas pridošlica. Pošto sam osetio da mi se krv vratila u mozak,

posmatrao sam kako u komadu gutaju nekog nebrižljivog turistu. Potpuno je nestao – zajedno sa ogromnim rancem. Meni je samo bilo drago što uza sebe imam prijatelja, makar i izmišljenog.

„*Bolje i izmišljenog nego da nemaš nikakvog*“, rekao je Surik.

„*Pomozi mi, Surik.*“

„*Ne treba tebi pomoć, Saba. Saberi se, jebote. Kreni. Nije bitno kuda – samo nekud kreni. Ostalo je samo proizvod mase i brzine tela.*“

Tada sam primetio čoveka koji me posmatra. Šunjao se kroz gomilu, niz vetar, i to oprezno. Često je zastajkivao, da se ne prepadnem.

„*Evo ga, dolazi.*“

Napokon je izronio pored mene, digao maljavu ruku i jednim brzim pokretom mi je stavio na rame. Drugom rukom je pripalio cigaretu koja mi je i dalje visila u usnama. Sve bez reči. Gledao me je kako pokušavam da udahnem pola mejfer lajtsa u jednom dahu. U uglovima njegovih očiju pojavile su se borice kada se osmehnuo.

„Hvala.“

Iznenadio se i digao ruku sa mojih ramena, pa se nagnuo unazad, da me bolje pogleda.

„Gruzin?“ Glasno se počeošao po bradi. „Ne ličiš.“

„Znam.“

Na to se tiho nasmejao.

„Ali izgledaš kao da ti treba taksi.“ Pogledao je moju torbu.

„Gde su tvoji?“

„Moji?“

„Uobičajeni aerodromski odbor za doček. Majka, otac, stric, svastika, šurnjaja, pas, mačka...“

„Ma nema nikoga.“

Opet one borice u uglovima njegovih očiju.

„Dobro, brate. Onda idemo.“

Pljesnuo me je po leđima i pokrenuo protiv moje volje. Proveo me je kroz garnizon taksista.

„Nodare, Nodare! Je l' zna čovek da će da ti gura kola na auto-putu?“, rekao je neko, i začuo se smeh.

Kada sam video taksi, shvatio sam šalu.

„*Ko bi rekao da ću ponovo videti jednu takvu krtiju.*“ Surik se nasmejao.

Auto je bio crni GAZ volga. Bio je star bar pola veka i prekrivala ga je prljavština koja ne može da se opere a da se ne sastruže i boja. Blatobrani su bili isprskani blatom, a zadnji branik je bio vezan najlonskim užetom.

Taksista je digao škripavi prtljažnik i ubacio moju torbu.

„Ja sam Nodar.“

„Saba.“ Rukovali smo se.

Glavom je pokazao svog automobilskog dinosaurusu. „Ružan je kô lopov, brate. Ali Bog voli ružne stvari.“ Pomilovao je ivicu automobila, kao da je trkački konj. „Zadnja vrata ne rade; sedi napred.“

Volga je krenula iz četvrtog pokušaja. Nodar me uopšte nije pitao kuda ću, već je samo vozio. Razvio je brzinu za auto-put tako što je samo terao u drugoj brzini, sve dok se čitav auto nije tresao, a onda prebacio pravo u četvrtu. Automobil je proizvodio paklene zvuke.

„Vožnja uopšte nije zabavna ako rade sve brzine.“

S jednom rukom na volanu, Nodar je potapšao grudi svoje karirane košulje. Našao je kutiju el-ema u džepu pa je zubima izvadio cigaretu.

„Hajde, pridrži mi ovo“, rekao je i nije mi dao vremena da reagujem, već je samo pustio volan.

Ja sam očajnički ugrabio tvrdi plastični volan dok je on palio cigaretu.

„E tako je već bolje“, rekao je i izbacio dim.

To je bio početak njegovog nasrtaja na paklicu el-ema. Dugo sam sedeo tako kao panj i zurio kroz prozor. Policijske sirene

i rotaciona svetla fijukali su u suprotnom pravcu. Pretekla su nas kola hitne pomoći, koja su vozila bar dvostruko brže od nas. Za sobom su ostavila zaglušujuću tišinu.

„Dobro si, brate?“ , upitao je Nodar.

„Kuda su krenuli?“

„Nigde dobro, brate.“

Slegnuo je ramenima i uključio radio. Čudna stanica. Pospani, nezainteresovani glas čitao je beskrajni niz poruka koje šalju slušaoci – anonimne ljubavne poruke, tajanstvena mesta susreta, i tako dalje.

„Šta je to?“

Nodar se osmehnuo na radio. „To ti je kao internet za gruzinsku sirotinju.“

„Kontakt program?“

„Pa ne baš. Zove se *Ako nas slušate*. Ako imaš nekakvu poruku, oni će je besplatno pustiti. Bez ikakvih pitanja.“

Shvatio sam da je dugme na radiju fiksirano lepljivom trakom, tako da stanica ne može da se promeni.

„*To sasvim sigurno nije nešto što bi slušao serijski ubica iz bivše sovjetske republike*“, rekao je Surik i ja sam se gotovo nasmejao.

Pogledao sam Nodara. Na trenutak sam pomislio da je sigurno čuo Surika. Ali Nodar je bio zauzet ignorisanjem puta. Pridržavao je volan kolenom dok je palio novu cigaretu.

„Dakle, kuda ćemo, brate?“ , upitao je naposletku.

„Treba mi hotel.“

„Koji hotel?“

„Bilo koji.“

Nodar je digao obrvu. „Ovako kasno nijedan hotel neće da te primi. Ili će da traže da platiš trostruko.“

Počešao se po bradi dok je razmišljao. „Ništa ti ne brini, brate. Imam ja jedno mesto koje izdajem. Sad je prazno, možeš tu da prespavaš.“

„*Slušaj, Saba, kada sam rekao da ideš bilo gde, nisam mislio da te neki taksista manijak isecka na komade i stavi u zamrzivač.*“

Isključio sam Surikov glas. Kod Nodara je bilo nečega čemu sam želeo da verujem.

„U redu“, rekao sam. „Hvala.“

„Gost je dar od Boga“, odgovorio je on starom gruzinskom izrekom.

Put u Tbilisi vodio nas je kroz sovjetski grad duhova – Didi Digomi. Didi Digomi čuča na obodu grada, kao gubavi izgnanik. Sagrađen je osamdesetih, da u njemu žive hiljade ljudi i trebalo je da ima parkove, igrališta, sportski centar sa olimpijskim bazenom, pa čak i fudbalski stadion. Trebalo je da bude savršen. Međutim, Sovjetski Savez se 1991. raspao i Didi Digomi je, tako nedovršen, zaista postao savršen primer komunizma.

Pravilni redovi ogoljenih rebara nedovršenih stambenih blokova dizali su se na brdu. Vetar je zviždao kroz zjapeće rupe gde je trebalo da se nalaze ušuškane, tople dnevne sobe, standardne sovjetske sofe i standardni televizori proizvedeni u Poljskoj.

U prolazu sam video kako u nekim zgradama poigravaju svetla.

„Tu žive neki ljudi?“, upitao sam.

„Naravno da žive, brate.“

„Pa kako? Kad nema ničega.“

Nodar je uzdahnulo. „Izbeglice iz Osetije. Tu im je bolje nego tamo odakle su došli.“

Pošto smo stigli u sam Tbilisi, počeo sam da prepoznajem prizore – oronuli ugao ulice, zgradu, neku određenu krivinu. Istovremeno ama baš ništa nisam prepoznavao. Kao posle zubara, kada jezikom zakačite nepoznate ivice.

Tbilisi je napadnut, savršen sa zemljom i obnovljen više od trideset puta. Tokom vekova, svakakva carstva i njihovi poremećeni vladari radili su sa gradom šta su hteli – Osmanlije, Vizantinci, Rusi. Zbog toga je arhitektura Tbilisija šizofrenična. Dostojanstvene fasade i kolonade odmah pored grozdova bednih daščara, koje se naslanjaju jedne na drugu kao knjige na krivoj polici. Sjajne, savremene prodavnice, nove-novcijate

i blistave, štrče stešnjene između zgrada iz nekog potpuno drugog doba.

Dalje od glavnih ulica pojavio se Tbilisi koji sam pamtio. Ulične svjetiljke bile su retke i mutne. Kuće su nas posmatrale sa narandžastim sjajem u prašnjavim prozorima. Preveliki hrastovi tiskali su se na pločniku i izbijali na ulicu.

Ako živite u Tbilisiju, *teksturu* ulica poznajete isto kao što znate nesavršene detalje na tavanici iznad svog kreveta. Neravni, ispucali pločnici nagrađuju lojalnost i kažnjavaju novopridošlice čudnim nagibima za saplitanje.

Čak i iz sigurnosti tih bednih bočnih uličica video sam divovske, blistave monolite nebodera kojima tu nije mesto. Spustio sam prozor da me zapljusne vazduh.

„Miriše na dom, je li, Bublik?“

Surik je bio u pravu; stvarno je mirisalo na dom. Zaboravio sam da me je nekada zvao Bublik. Posle toga mi više nije bilo do priče. Ostatak puta prevalili smo u tišini.

I TAKO SAM STIGAO OVDE – uz pomoć izmišljenih prijatelja, čudnih taksista i nilskog konja Borisa.

Kada smo stigli do Nodarove zgrade, noć je počinjala da pušta grad iz svog stiska. Slabašni nagoveštaj zore lebdi nad horizontom i razređuje utešnu tamu.

„Bublik, samo se opusti. Sunce će izaći – to ne može da se izbegne.“

Sve spava i svi spavaju. Ništa se ne kreće i tama skriva dvorišni prilaz do Nodarovog stana. Svet oko sebe osećam samo čulom mirisa. Prodorna aroma prosutog piva i ugašenih cigareta sa klupa, miris mokrog pepela, davno zgasle vatre, i smrad prosutih kesa za smeće, iz kojih su psi i mačke lutilice već odneli sve jestivo.

Ulaz se bliži, poput raširenih usta koja čekaju. U tom trenutku shvatam da baš niko ne zna gde sam. Ako bih nestao, kao

Sandro i Irakli, niko za to ne bi saznao. To bi, naravno, prime-
tio moj stanodavac u Londonu. I moje društvo. U najboljem
slučaju bi potražili moje bliske srodnike – Iraklija i Sandra. Ali
sumnjam da bi se toliko zabrinuli da prijave moj nestanak i da
putuju u Gruziju. Ne, ja sam poslednji u ovom nizu.

Nodar otvara tešku kapiju koja štiti od nuklearnog udara.
Ulazimo u vlažnu tamu njegovog stana i vidim spavaću sobu
na kraju hodnika. Naspram kreveta širi se plavo svetlo šapu-
tavog televizora. Prikazuju poplavljeni zoološki vrt i mutne
telefonske snimke nilskog konja Borisa kako uništava *Svočovu*
prodavnicu.

„Keti, još gledaš te gluposti?“

„Živ si“, kaže ženski glas.

„Jesam.“

„Bravo.“

On se osvrće ka meni a ja prilično izgubljeno stojim u nje-
govom hodniku.

„Keti, slušaj, imamo gosta. Hajde mi pomози.“

„Gosta.“

„U stvari stanara.“

„Kako to misliš, *stanara*?“

„Hajde, Keti, pomози mi da sredim Natijinu sobu.“

Shvatam da je Nodar, pod „jednim mestom koje izdaje“
mislio na praznu sobu u svom prokletom stanu. Iz spavaće
sobe izlazi sredovečna žena u kućnom mantilu i papučama.
Kosa joj je vezana maramom.

„Ovo je moja supruga Ketino. Ali više voli da je zovu Keti.“
Ona ga gleda.

„Dobro, za sada je zovi Ketino.“

„Zdravo, Ketino, ja sam Saba.“

Ketino klima glavom i pokazuje mi da krenem u dnevnu sobu.

„U redu, onda uđi. Ne možemo da te ostavimo tamo napo-
lju, vukovima, nilskim konjima i tigrovima“, kaže ona.

Dnevna soba je puna starog, pažljivo popravljanog nameštaja. Ništa nije usklađeno jedno s drugim, ali sve funkcionije kako bi trebalo. Ovde se sve većito popravlja. Mehanika siromašnog života svugde je ista. Smesta prepoznajem znake.

Vidim salvete dignute iz kafića, kesice soli, bibera, kafe i šećera. Flaše za vodu i plastične kutije se čuvaju i ponovo koriste. Šerpe i tiganji u kuhinji su ulubljeni i pocrneli. Posuđe i pribor su izgrebani, okrnjeni i potpuno raspareni. Slutim da ovde „rok trajanja“ ne znači ništa, i da se hrana nikada ne baca. Sve se koristi po drugi i po treći put. Od starog hleba spremaju se prženice. Kostí se čuvaju za supu, pa onda za kućne ljubimce.

Nodar mi pokazuje malu spavaću sobu pored dnevne. Uzani dečji krevet pored prozora, ružičasti tapet, i ofucani plišani medvedi naređani na krevetu. Niz postera Majkla Džeksona zuri u mene sa zida.

„Soba moje kćerke.“

„Izdaješ kćerkinu sobu?“

Nodaru su pocrveneli obrazi. „Pa, izdaću je tebi, brate.“

„Gde je ona?“

„Natija nije tu. Osećaj se kao kod svoje kuće.“

Obilazak Grand hotela Nodar zvanično je završen. Ketino se pojavljuje iza nas sa velikom šoljom nečeg vrelog i mirisnog.

„Evo, popij ovo. Da te uspava. Hajde, Nodare, sad pusti čoveka na miru. I tebi sam spremila. Sunce nas je zamalo dočekalo budne – to donosi nesreću.“

Dok Nodar odlazi, pomišljam kako mu do sada nisam ništa platilo. Otvaram usta da nešto kažem. Ali šta da kažem? Kod sebe čak ni nemam gotovine.

„Hvala“, uspevam da izgovorim.

On na te reči odmahuje rukom, kao da tera muvu.

„Lepo spavaj, brate.“

Znam da neću lepo spavati. Ipak ležem na krevet sa šoljom u rukama. To je nekakav začinjeni čaj i jasno mi je da u njemu

ima i alkohola. Miris aktivira sablasno osećanje, kao da se prisećam tuđih uspomena. Od toga se uprkos svemu osmehujem. A onda čujem glas kome godinama nisam dozvolio da progovori.

„Mene su ostavili.“

Od njega se naglo ispravljam, kao od strujnog udara.

„Prvo me je ostavio brat. Iskrao se iz bolnice, usred noći, kao lopov. Onda je moja majka otišla za njim. Njega je uvek više volela – on je bio prestolonaslednik. Onda moje tetke. Njihova deca. Svi. Ostavili su me.“

„Eka.“

„Nikada me nisi zvao mama, čak ni kad si bio mali. Uvek 'Eka', a ne mama.“

„Izvini...“

„I ti si me ostavio.“

„Ti si me naterala da odem.“

„Mislila sam da ćemo se ponovo sresti.“

Ne odgovaram.

„U redu je, Saba. Tako je to ponekad u životu. U svakom slučaju, hajde da ti ispričam jednu priču. To se zaista desilo tvom čukundedi.“

Ekine priče za laku noć uvek su tako počinjale. Usledila bi nepovezana izmišljotina, zanosna, epska bajka smišljena na licu mesta. Ja sam ih obožavao.

Eka mi priča priču dok ja gledam kako se sunčevi zraci iz brda izlivaju na Tbilisi kao gusti sirup, kako osvetljavaju ulicu za ulicom prašnjavim zlatnim svetlom.